

SEPULCRES DESTRUITS A LA VORA DE BENICÀSSIM

Seguint la vessant meridional de les muntanyes calcàries que s'extenen vorejant la Plana des de la serra del Desert i les Agulles fins a les Colomeres, vora la mar, sovint es veuen abrics i covés, de vegades molt reduïdes; i malgrat açò solien contenir pobres romanalles d'una remota ocupació, prehistòrica o més tardana.

Els Covarxos ja són coneguts. Més a dintre la cova del Vent sols dóna, per ara, testos de manufactura musulmana. La de Queralt, que resta encara per explorar, deu ser interessant. Situada damunt del pla, ben orientada i prou espaiosa, ve a ser una llarga galeria que baixa en fort desnivell, amb el sòl cobert de blocs i menut pedruscall despresos de la volta que fàcilment es descompon. A baix de l'entrana deuen haver nivells arqueològics encara intactes, perquè a fora de la cova es troba alguna valva de mol·lusc, sílex poc típics i menuts fragments de vasos fets a mà llisos o decorats amb cordons fins en relleu.

Les cavitats menudes són prou nombroses i moltes foren aprofitades com a sepulcres, que fa molt de temps els varen registrar i destruir.

Així, al cim del Rebony, pelada tossa de caliga que s'aixeca contra el marge esquerre del barranc de l'Agulla, davant mateix del mas del Salandó, hi ha una coveta, en la que es veuen encara un parell de pedres de la paret de tanca i alguna dent humana de l'antic ossari, ara enterament buit.

A l'Oest de la cova de Queralt s'obren un parell de forats que degueren ser sepultures; al menys el més reduït, que manté encara al seu lloc la menuda llosa que aguantava la terra, en la qual hi havia restes d'ossos molt desfets i un fragment d'un vaset llis.

R. V. Queralt

A l'Est de la cova en el mateix pany de roques una cavitat circular amb entrada ben disimulada entre la matissa és un veritable amagatall, on algú sojornà en l'Edat Mitja, deixant com a senyal del seu pas uns pocs testos de terrissa ordinària. Però també en recollírem un altre d'un vaset esfèric sense coll, amb un mugró a la vora, fet a mà, que degué pertanyer a un vell ossari, que ja llavors l'havien buidat.

Al remat d'aquells roquers, enfront de Benicassi, cap al cèmenteri, s'obri de cara la mar un abrigall, com una balma, amb el sòl d'argila compacta, amb solatges d'ossos i alguna dent, quasi superficials, perquè a poc sortia la roca, en un espai rectangular, que per la banda de fora delimitaven algunes pedres. Era sens dubte un sepulcre destruït, i prou gran, al qual podrien pertanyer un parell de resquills de sílex que recollírem molt a la vora de les pedres.

Passant a l'altra seguida de comes, per Cantallops a la Colomera segueixen els sepulcres en coves, per sort ara en millors condicions.

A prop de la Colomera, darrere de l'antiga vil·la del Gurugú resalta una aresta de roques en la que s'obri a ponent una estreta esquerra, parcialment obstruïda per unes pedres falcades a baix i amb bona molla de terra, fosca i solta. En l'estiu de 1924 hi ferem una excavada trobant ossos curts i dents humanes, però sense cap rastre del mobiliari que degué contindre el sepulcre.

Seguint cap a l'Oest entre el Gurugú i la menuda coma del mas del Cullero s'aixeca el tossal de Cantallops, pelat, florentant per tot la roca, més aspra i amb retalls de cingle per la vessant de migdia, de cara al pla. Allí mateix hi ha un forat estret, prou fondo, que també va ser un ossari, Potser no

l'arribaren a regirar com els altres, perquè era cau d'anima-
lons que escarbaren la terra per fer-se lloc deixant el sepul-
cre revolt i mig buit. Crivant la terra es trobà alguna dent i
fines peces de collar de valva de pectuncle, de pissarra negra
o de caldaïta molt fosca, però poques.

Millor resultat donà l'exploració d'un altre sepulcre que
hi ha detràs del tossal, en un roquer vora el barranc de Santa
Agueda, al coll per on puja el camí de Benicassi al Jobellús.

En ferir l'ar

Aquell roquer cau esquerp per la banda Oest damunt del solc
d'un torrent, i ací s'obrin tres cavitats totes menudes i prou
desiguals, que en conjunt formen un bon abric. La primera és
una coveta circular, que encara avuíserveix d'aixopluc als pas-
tors, amb el sostre fumat i a baix poca terra, molt revolta.
La segona és un forat, ara buit i sense cap interès, que molt
probablement no mai va contindre despulles prehistòriques.
En canvi la tercera l'aprofitaren com a sepulcre, malgrat siga
com una esquerda que apenes passa els dos metres i mig de fonda
i no arriba als setanta centímetres d'ampla. Més estreta a fora,
on degué tancar-la una llosa, que llevarien al regirar el
sepulcre.

Per sort no varen traure la terra, que era polsosa, gri-
senca, amb pedres soltes, vestigis d'ossos molt esmicolats, al-
guna falangina i unes poques dents. Esbargides per tot, però amb
preferència cap a la banda de fora, sortien les peces de collar:
unes mal conservades d'una pedra blanca, molla, com esteatita,
són cilíndriques; i altres molt fines, curtes, de pectuncle,
calissa blanca o pissarra negra. Del mobiliari lític restava en-
cara una bella punta de sageta triangular ampla amb llargues ale-
tes i curta espiga, molt simètrica i finament retocada. Aquella
terra revolta atansava uns seixanta centímetres de potència,
sortint a baix un nivell d'argila compacta amb una lloseta

posada plana, que potser fóra del sòl primitiu del sepulcre
preparat així, enllosat, per rebre les despulles humanes.

Segons D. Paco Esteve

SEPULCRES NEOLÍTICS - Castelló.

Originals superats.